

زندگینامہ استاد عبدالرشید لطیفی

بزرگ مرد مطبوعات

و

تیا ترا افغانستان

ادیت و پیشگفتار :

داکتر عنایت اللہ شہرانی

نویسنده :

پروفانڈاکٹر عبدالوارع لطیفی

بخطاطی و تعلیق و تقریظ :

محمد وزیر رخی کرخی ہروی

بہ اہتمام و تصنیف :

غلام حسین فعال

اپریل ۱۹۹۸

هو

اهداء :

به همه هنرمند اینکه در وطن عزیز زمینه ها
هنری و هنرستانها بروی شان مسدود شد ،
و در دیار هجرت و غربت برای زنده نگه داشتن
هنر و خلاقیت فکری خود سعی و تلاش پیگیر دارند .

زندگینامه استاد عبدالرشید لطیفی

بزرگمرد مطبوعات

و تیاتر افغانستان

نویسنده : پوهاند داکتر عبدالواسع لطیفی

ادیت و پشگفتار : داکتر استاد عنایت الله شهمانی

بهر اهتمام تبلیق : غلام حسین فسال

تقریظ و خطاطی تبلیق : محمد وزیر اخي کرخي هروی

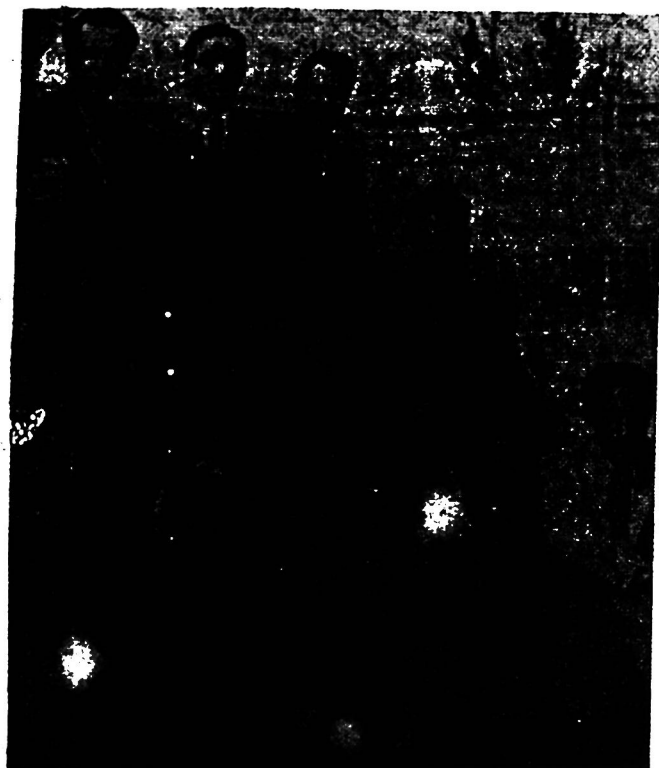
نقد و تقریظ کتاب : جناب سید فقیر علوی

اپریل ۱۹۹۱ میلادی

فهرست مطالب :

۳	صفحه	ادیت و پیشگفتار
۱۴	"	به قلم جناب استاد دکتر غایت الله شهرنم
		معرفی جناب استاد دکتر شهرانی بقلم اخوی کرخی بروی
۱۵	"	مقدمه : بقلم پویانند دکتر عبدالواسع لطیفی
۱۹	"	معرفی جناب دکتر عبدالواسع لطیفی
۲۰	"	شماره از خدمات و کارنامه های استاد عبدالرشید لطیفی
۲۴	"	در آمله شماره های نقره
۲۶	"	گرسنه ها
۲۹	"	آغاز فعالیت های هنری
۳۳	"	هنرمند پژوهشگر
۳۵	"	ذکر اسما و کتب تعداد از ممشائین
۳۷	"	هنگامه های محبوب عاتقی
۴۲	"	استاد لطیفی یا نخستین آموزگارم
۴۷	"	استاد لطیفی مرد آزاد پسند
۵۲	"	یار وفادار با مرحوم انیس
۵۹	"	استاد لطیفی روزنامه انیس را شهرت میدهد
۶۱	"	خدمت در راه سینما

صفحه ۶۷	مبستدر سرود با مدادی
۷۲ "	زنگ خطر به حیات
۷۴ "	آخرین خط استاد لطیفی
۷۵ "	خاطرات
۷۸ "	نوشته دکتر لودویگ آدامک درباره استاد
۸۰ "	بخش تعلیقات بقلم جناب غلام حسین فعال
۸۱ "	۱- انکشاف هنر تیاتر در افغانستان
۹۱ "	۲- ارتقای هنر موسیقی و آرت تئمشیل بسویه اکادمیک
۹۸ "	۳- مرحوم لطیفی در هنر تئمشیل متخصص بود
۹۹ "	معرفی جناب غلام حسین فعال
۱۰۶ "	تقریظ و خطاطی نستعلیق بقلم رخی کرخی هروی
۱۱۲ "	قصه ورود آقای سائر هروی به تیاتر
	فوتوی جناب عبدالملکیار والی هنر رود بر آت
	انظار شکران از استاد رخی بقلم جناب دکتر شهبان
	نقد و تقریظ این کتاب بقلم جناب سید فقیر علوی
	معرفی جناب سید فقیر علوی
	معرفی رخی کرخی هروی خطاط نستعلیق این کتاب

جمعی از شخصیت های نخستین مطبوعاتی های وطن

از چپ راست :

مرحوم استاد عبدالرشید لطیفی نفر دوم در ردیف دوم

و مرحوم عبدالباقی لطیفی نفر سوم در ردیف سوم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب :

ادیت و پیشگفتار
مقدمه
دکتر عنایت الله شحرانی
پو مانند دکتر عبدالوہاب لطیفی

ششم از خدمات و کارنامه ای استاد لطیفی
در امر شمع دانه های نقره

گرسنه ها

آغاز فعالیت های هنری

هنرمند پرتو هشر

ذکر اسما و کیتداد از مشلین
بنگامه های مطبوعاتی

استاد لطیفی یا نخستین آموزگارم

استاد لطیفی مرد آزاد پسند

یار وفادار با مرحوم انیس

استاد لطیفی روزنامه انیس را شهرت بیشتر میدهم

خدمت در راه سینما
سبک سرود با مدادی
زنگ خطر: حیات
آخرین خط استاد لطیفی
خاطرات

بخش تعلیمات غلام حسین فعال

انگشاف هنر تیاتر در افغانستان
ارتقای هنر موسیقی و آرت و تمثیل به سویه اکادمیک
مرحوم لطیفی در هنر تمثیل متخصص بود .

تقریب و خطاطی تعلیق : رخی کرخی پروی
انجمن شکران از استاد رخی : دکتر عنایت به شهرت

پیشگفتار

بقلم دکتر عنایت الله سحرانی

چه در آوان تحصیل کتب و چه مدبره محصل بودم در دانشگاه کابل ،
اخبار را دیو و مجلات وطن عزیز نام نامی استاد عبدالرشید لطیفی را مکرراً ذکر
میکردند ، صفحه های تمشیل کابل بر بهبری شان افتخار میورزیدند و او را باسم
« پرتیا تر در افغانستان » می شناختند ، استاد صلاح الدین سلجوقی
به اول لقب استادی داد .

ممالک هسجور با نام عبدالرشید لطیفی بخوبی آشنائی داشتند ،
باری یک هنرمند نقاش روسی چهره استاد را به روش ریالیزم چنان
نقش بسته بود که گوئی استاد در حال تبسم است و با نگاه های تیز خود
به بیننده را بخود جلب مینماید .

از فحواي نوشته های نویسنده مبارز ، ادیب و سخنران و
طبيب بزرگوار وطن پروفیسور دکتر عبد الواسع لطیفی چنین بر می آید که
شخصیت نامدار وطن استاد عبدالرشید لطیفی در عالم تیاتر و تمشیل حساب

عمیق ترین مسلمات بوده و بزبانهای مختلف آشنائی داشت، همچنین
 بقرار فرموده جناب آقای غلام حسین فعال یکی از سابقه داران مطبوعات و طبع
 چنین برداشت میگردد که استاد مرحوم لطیفی از منابع ترکی و عربی و منابع فرانسوی
 و انگلیسی استفاده نموده و آن مسلمات و اندوخته های پژوهشی را از طریق
 تمثیل، بخاطر ارتقای فرهنگ و سطح هنر تمثیل به وطن داران عرضه داشته است.
 استاد دشتمند و فیروف وطن عبدالسد سمندر غوریانی که تحصیلات عالی
 خویش را در جامعه الازهر قاهره به پایان رسانیده اند بار نوشته
 «توفیق الحکیم» مصری را در مطبوعات کابل ترجمه کرده و گفتند که یقیناً مرحوم
 استاد لطیفی از آثار این نویسنده طراز مصری استفاده نمائی علمی کرده خواهد بود.
 با عنایت نام از فرصت که استاد غوریانی از ولایت هرات میباشند
 از صفحه های تمثیل هرات گفته اند دشتمند و تاجا سیکه نویسنده این سطور از
 هراتیان هستن در باره هنر تمثیل در هرات پرسیدیم به اتفاق هم
 گفتند که استاد مرحوم عبدالرحیم سرخوش از سرآمدان و رهبران بزرگ تیاتر

در هرات بودند ، همچنان اسما گرامی سائر براتی ، لغت و عبد الواحد بهره
که در تیار هرات و کابل خدمات ارزنده نمودند بخوبی یاد کردند .

مرحوم استاد لطیفی یکی از برارنده ترین شخصیت های افغانستان می باشد
که انوار تابان فهم و دانش و ابتکارات خود را در مطبوعات افغانستان حقیقتاً
در هنر تمثیل نگه داشتند . از نوشته های برادر زاده دانشمندشان پویانند لطیفی
چنین بر می آید که مرحوم استاد لطیفی غریب نواز ، دوست و رفیق بینوایان
و فقراء بوده اند . چنانچه که در متن این کتاب چنین می خوانیم که زمانی که
استاد روانش در رئیس برستون بودند بخاطر تضمین آینده بینوایان
فقراء ساکنین کورس های فنی و مسلکی را تأسیس نمودند و مرام از تأسیس این
شعبات را بایک شعر پر معنی و موجز از طحطا درشته اند :

سرسک از ختم پاک کردن چه چال علاجی بکن کردلم خون نیاید

استاد مرحوم لطیفی چون دراک دانشمند و با استعداد بودند . از آن سبب به ترجمه
و ادابت بعضی از آثار بسیار مهم نویسندگان شهیر دست یازیدند و مهمترین از آنها را

میتوان اثر و کمیتور همگو بنام «مینیوایان» نام برد . چون خود استاد کفایت
 و ابلت عالی و بلند و دشت ادب سرگز ترجمه ما را طوری انجام نمیداد که به جامع
 ما مطابقت نداشته باشد . بلکه او خود استاد و مستر و فرزانه بود . مسائل
 و مطالب را با تمام معنی در مغز خود بهضم می ساخت و عصاره آن را با روحیه
 و تطبیق بر مردم می آورد . چنانچه او کلمات و الفاظ ، امثال و حکم و اشعاری را
 با تمشیل می آمیخت که بر شنونده و بسینده اثرات درونی نماید و چه کسی میتواند
 باشنیدن این شعر که به آواز گیر و محزون در میان پرده یکی از دراهما او در
 بند میگردد در مقابل گرسنگان و مینیوایان بی تفاوت بماند .

الا غنیمت و احسان کنید التفاتی سوی ناداران کنید

طوری که گفته آمد استاد از نوشته های جهانیان بی خبر نبود و بزبانهای مختلفه دسترس
 کامل داشت و با خواندن آثار مهم نویسندگان چون توفیق الحکیم ، شکسپیر
 مولیر ، راسین ، انتوان چخوف ، استان سلاووسکی ، برناردش و خصوصاً
 از نوشته های درامه نویسان ترکی و عربی و غیره خود را مصروف میداشت

و با وفق دادن افکار نویسندگان به جامعه ما و در اخلاصات عقلی و فکری خود،
 مطابق روحیه جامعه و مردم در امرهای ساخت و این بسته به آن معنی نیست
 که استاد هم افکار خود را از بیرون بدست آورده است، بلکه آن استاد بر ازنده
 خود یکی از مفکرین و مبتکرین بزرگی بوده که بارها، ابتکارات خود را بصورت
 درامه‌ای قح و خالص افغانی به نمایش گذاشته است، چنانکه در درام میراث
 شام زندگی و امثال آن.

چون استاد لطیفی مرحوم از قعر جامعه افغانستان برخاسته بود و در عمیقترین
 مسزعات جامعه وطن خود واقف بود، از آن سبب آثار و نوشته‌های او
 و پذیر و دلشین می‌شد.

استاد لطیفی زمانی به فعالیت و فرهنگی دست میزد که وطن ما سر از نو
 بطرف احیاء و ارتقاء فرهنگ قدم بر میداشت و درین است که مرحوم لطیفی
 نه تنها در جمله نویسندگان وطن متوقف گرفت بلکه رهبری و راهنمایی‌های
 هنرتمشیل و آثار را بدست گرفت و آنچه را میتوانست بجا مع تقدیم نماید، بگذاشت.

گذشت و برگز چینی را بخاطر خدمت به وطنداران دریغ نمود .

البته ما نمیتوانیم به حکومات وقت در زمان خوشباین عام و تمام
باشیم ، زیرا هیچ درامدای و هیچ صحنه ای بدون سانسور در روی
ستیز و یا به نشر سپرده نمی شد و مرحوم لطیفی ازین مشکلات و موانع بسیار
دید و در بنجاح کشیده است و چنانچه درین خصوص شعر دیگری را در متن این
کتاب چنین می یابیم :

ماچو واقف گشته ایم از چون و چند مهر رب لب های ما بنهاده اند
تا نگردد راز های غیب فاش تا نگردد منهدم عیش و معاش
استاد لطیفی با همه این موانع و مشکلات از حوصله مست کار گرفته تا دم
واپسین در خدمت هنر تمشیل دست و پنجه نرم کرد و طوریکه هویداست هنر
تمشیل از مشکل ترین هنرها بشمار میرود و درین هنر باند فلم و سینما نمی باشد
بلکه هنرمند تیار تر و یا ممثل زمانیکه برستیج بر خاست او باید از همه جهات

کامل و محنت ط باشد و جزئی ترین خطای او باعث کد و درامه میگردد .
 در کنار استاد مرحوم عبدالرشید لطیفی ما بسا بنظر می آید آن شخصه
 در زنده داشته ایم که ذکر اسما و مبارک هر یک از آن مشتملین و خدمتگاران
 وطن لازم است که هزاران بار نوشته شود و در تکرار اندر تکرار معرفی شوند ،
 زیرا ^{انها} احیات عزیز خویش را وقف خدمت کرده اند و تا جائیکه برای پیمانند
 صاحب لطیفی این عاجز به همکاری جناب فعال صاحب اسما و گرامی کمقادر و مشتملین
 گفته بودم این کن بودند هسته بازندک تر یید :

عبدالرشید جلیا ، عبدالقیوم بیست ، عبدالرحمن بسینا ، سارهرت
 اکرم نقاش «یکی از نقاشان بزرگ وطن نیز میباشند که در ردیف نقاشان
 سوانح شان ذکر گردیده است» رفیق صادق ، محمد علی رونق ، وزیر کبک
 مهدی شفا ، محمد ولی لطیفی ، محمد ابراهیم نسیم ، محمد حسین ارمان ، محمد یعقوب
 دکتر محمد نعیم فزحان ، عبدالنواب لطیفی ، محمد اکبر نادوم ، محمد نعیم رفاه
 غلام عمر شاکر ، نیک محمد قایل ، زمان انوری ، یار محمد فرارز ، استاد

محمد یوسف کهرزاد « این هنرمند و نویسنده در قطار نقاشان افغانستان معرفی گردیده است »
 استا دید تعدس نگاه « این هنرمند با سعادت وطن در کتاب هنر در افغانستان
 در قطار نقاشان وطن معرفی گردیده است » عبد استا جفائی ، حاجی محمد کامران ،
 عزیز الله هوف ، غلام حسین فعال ، مرحوم استاد فرخ افندی ، حبیب سکر ،
 زینب نورانی ، نورتن ، حمیده شیرین گل ، حمید جلیا ، آقا محمد سیاه
 مرحوم غلام علی اسید « این هنرمند در جلد نقاشان معرفی گردیده است »
 یوسف بهروز ، اکبر روشن ، احمد شاه علم ، ف جادی ، نجیب الله سا
 جلال نورانی و تعدادی هنرمندان دیگر که اسم شان بخاطر کمیت .
 همچنان طوری که گفته آمد هنر تیاتر و تمثیل در برت یا ولایت بهستانی و باونیک
 افغانستان در خصوص فعالیت های تمثیل کم رز کابل نبود و درین شهر هری
 عبد الرحیم سرخوش صحنه های بسیار عالی برپا میگردد و ممثلین بهمانند در محمد
 هراتی ، الفت هروی ، عبد الواحد بهره ، کریم نصرتی هروی ، علیمحمد
 و غیره دست بفعالیت میزدند و باری هم یک تعداد از ممثلین هراتی

بکابل رفتند و با هنرمندان کابل شهکاری های خوبی را به انجام رسانیدند .
 بکثرت نمایشنامه نویسان دیگر همین دوره عبارت بودند از استاد عبدالغفور
 برشنا ، محمد عثمان صدقی ، عبدالرؤف بنیوا ، محمد موسی نهبت ، عبدالنواب ^{لطیف}
 سید مقدس گناه ، عبدالرشید جلیا ، حمید جلیا ، عبدالقیوم بید ، غلام علی ^{سید}
 محمدرساق صادق ، محمد علی رونق ، محمدریف کمزاد ، محمد شفیع هکذر
 و تعدادی نویسندگان دیگر از ولایات مختلف کشور .

نگارنده این سطور در دوران تصدی هنرمندی زیبای پوهنتون
 کابل خواستم که هنرمندی زیبارا از چوکات فاکولته های دیگر خارج و در
 قطار شان منجبت یک فاکولته مستقل تحت ریاست پوهنتون ارتقاء دهم
 و این مفکوره بیاری حضرت خداوند جبار عمل پوشید و در چوکات این
 فاکولته دیپارتمنت تیاتر را بیک استادان گرانقدر دکتر محمد نعیم ^{فغان}
 که دکترای خود را در مسلک تمثیل و در امر از مملکت چکوسلواکیا به دست آورده
 بودند ، استاد عبدالقیوم بید یکی از استادان زبردست تمثیل در کابل
 و محترمه زلیخا نورانی که در خصوص تیاتر شهادتنامه استری از شوروی سابق

اخذ داشته بودند ، این شعبه بحالت بسیار خوب در وقت زیاد به پیش میرفت
 و این کار شبیهول تا سیس و یازدهمست موسیقی در سال ۱۹۷۹ میلادی صورت
 و جناب آقای غلام حسین فعال با لطف خاصی که دارند از کار این بنده عاجز
 در مقامه رنیر خود که درج این کتاب است یادآوری و لطف نموده اند .

بدینجانبه در باره هنر تمثیل که یک هنر بسیار مهم و حیاتی بشمار میرود
 در افغانستان کمتر نوشته شده است و ممثلین گرانقدر در رجبند بوجه حسن
 معرفی نگردیده اند و از این سبب است که اینک دلیل عمده تشکیل این اثر را
 فاش می سازم :

این کتاب در فضا مت و حجم گرم که کوچک است ولی معنی بلند را دارد
 به خواہش و ضروری در پی من تحریر یافته است . بار در سوانح پر فسیور
 غلام محمد مصور میبینی از جناب پوهاند لطیفی گنید سندی کردم و آن
 شخصیت بزرگوار را به باد علامتی قرار دادم و گفتم که اگر استاد مرحوم عبدالکریم
 لطیفی عم بزرگوار شما میباشد ، معرفی آنها توسط شما چه کن هلی به پیش خواهد
 شد ؟

همچنان این پیشنهاد من دو نکته عمده را برداشت یکی اینکه بنا بر فرموده جناب
 پروفسور دکتر محمد حسین رفیعی ، پویند عبد الواسع لطیفی شاگرد اصلی نویسندگی
 و تمثیلی مرحوم استاد لطیفی میباشد و ثانی اینکه پوهاند لطیفی خود یک دراز نویس
 میباشد که عم بزرگوار و محترم خود را بیش از دیگران می شناسد و این نظریه من بسابق
 آن است که هیچ ترین نوشته ها در سوانح و معرفی اشخاص ، همان نوشته ها
 میباشد که خود شخص راجع به خود بنویسد و چون برادر زاده بمنزل اولاد می باشد
 لذا با تقاضای بهید زیاده من پویند دکتر لطیفی ناگزیر ، خویش درونی را
 بر این زمینه بحث و چند مقاله را در قید تحریر درآورد و در جریده وزین مهسید
 طبع گردید که جرئت دکتر لطیفی و خویش من به ثور ناست محترم و لمن
 جناب فعال مجال آن را داد تا ایشان نیز در چند مقاله چشم دید های
 خود را تحریر داشته و در جریده مهسید بطبع رسانیدند .

من که بحسب امر وجدان و ادب سنتی حق فریبگ جامعه مان و میا پرت
 تیا ترا بهمت واک و همکاری استان تا سیس نموده بودم آرزو داشتم که فارغان

این رشته در خصوص ممثلین و تیاترچی های وطن و تاریخ تمثیل در افغانستان چیزها
 بنگارند و تحقیقات ارزنده ای بیاورند و بگذارند ولی ما برنهم از دانشمندان و
 تیاترچی های وطن تقاضا می‌رود تا جاسیکه معلومات دارند، بیاورند و
 و خاطرات خود را بنویسند تا تاریخ این رشته شرفیه از بین نرود و من
 بحیث یکفرود به نهایت کوچک و ذره ناچیز این خدمت بزرگ پوئانم دکتر
 عبدالوسع لطیفی را از ته دل می‌پندم و موفقیت های بزرگش را در عتقاد
 فرهنگ وطن استدعا دارم.

همچنان ناگزیریم از همکاری های دوست محترم جناب غلام حسین فعال
 که باینده نموده و معلومات سخاوتمندانه ارائه کرده اند تشکر نمایم.

با احترام

عنایت الله شهبانی

اندیانا

نوامبر یک هزار و نه صد و نود و هشت

میلادی